

A könyvkiadó egri Líceum

FIZEL NATASA

SZTE JGYPK

Mizera Tamás, Nagy Andor és Verók Attila (2017, szerk.): *A könyvkiadó egri Líceum. Történet és kiadványjegyzék I–II. 1755–1949.* Kossuth Kiadó, Eszterházy Károly Egyetem, Budapest-Eger.

Két reprezentatív kötetben majd ezer oldalnyi bibliográfiai adatot ad közre az egri Líceumi Nyomda kiadványaiból 1755, a nyomda alapítása és 1852, valamint 1853 és a nyomda államosítása, 1949 között a Kossuth Kiadó és az Eszterházy Károly Egyetem gondozásában megjelent munka. A kiadvány szerkesztői az Esterhazyánium Kutatócsoport tagjai, Mizera Tamás az Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje, Nagy Andor az EKE Történettudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje, valamint témavezetőjük Verók Attila egyetemi docens, az EKE Kulturális Örökség és Művelődéstörténet Tanszékének vezetője. A kötetek korszakhatára természetesen szintén nem véletlen: 1853-ban egy új nyomdagép érkezésével beköszöntött Eger városában a nyomda nagyipari korszaka. A kiadvány Bitskey István irodalom- és művelődéstörténész, akadémikus és Löffler Erzsébet, az egri Érseki Vagyonkezelő Központ Könyvtár, Levéltár és Múzeum igazgatója lektorálása mellett látott napvilágot.

Monok István irodalom- és művelődéstörténész, egyetemi tanár a kötet Előszavában rámutat, hogy a törökök hatalomvesztése a 17. században új korszakot nyitott történelmünkben, és mások mellett a katolikus egyház is nagy lehetőséget látott megkopott ereje helyreállítására. Ehhez a folyamathoz iskolák, minél magasabb szintű iskolák kellettek. A kanonokok, püspökök komoly könyvtárakat gyűjtöttek, az egri püspökök sora dolgozott azon, hogy Eger az 1780-as évekre készen állt egy egyetemi rangú intézmény befogadására. A vágy nem valósult meg, de a püspökség és a köré épített intézményrendszer folyamatosan szolgálta az ország felemelkedésének ügyét. Ennek egyik alappillére volt a püspöki majd érseki nyomda, amely az egri Főegyházmegyei Könyvtárban található 1755–1949 között megjelent nyomdatermékeinek feltérképezésére, könyvészeti adatainak rögzítésére eddig senki sem vállalkozott. A kötet tehát hiánypótló jellegénél fogva nagy jelentőségű és széleskörű érdeklődésre tarthat számot.

Az Előszót Verók Attila bevezető tanulmánya követi, amelyben a szerző az egri egyházi nyomdászat kétszáz évét (1755–1949) tekinti át. Verók rámutat a források elérésének nehézségeire, és arra a tényre, hogy habár a nyomda 18. századi történetének vázlatos feldolgozása már 1993-ban, Iványi Sándor a Főegyházmegyei Könyvtár 1953 és 1983 között tevékenykedő főkönyvtárosa révén megtörtént, a nyomda 19. és a 20. század első felére vonatkozó tevékenységének

feldolgozására eddig nem került sor, azaz Magyarország harmadik érsekségének nyomdászattörténete mindezidáig feldolgozatlan maradt.

Az 1755-től 1766-ig magánkézben lévő, majd az egyházmegye tulajdonába kerülő nyomda feladatköre igen sokrétű volt. Az egyházmegyei és főispáni adminisztráció, a papnevelés, a tanárok irodalmi és tudományos munkásságának terjesztése és az oktatás tankönyvigénye mellett a helyi lakosság nyomdatermekkel való kiszolgálása is a feladata volt. Az elkészült nyomtatványok pontos számát a szerző szerint vélhetően sosem fogjuk pontosan megtudni, hiszen az aprónyomtatványok jelentős része ma már felkutathatatlan, valamint a magyarországi és külföldi régi könyves állományok folyamatosan zajló feldolgozása során még szép számmal kerülhetnek elő a jövőben is egri nyomtatványok. Verók Attila izgalmas tanulmányát néhány érdekes irat kiemelésével, idézésével fejezi be.

Nagy Andor a könyvkiadó egri Líceum tevékenységét a statisztikai adatok tükrében vizsgálja meg különös tekintettel a kiadványok számára és nyelvére vonatkozóan. A kinyert adatok szerint a püspökség (1755–1799) éveiben jelentős számban jelennek meg helyi és külföldi szerzők is a kiadványok körében. A 19. század első felében nagyobb számban a város és a papi közösségi élet mindennapjai számára fontos adalékokat nyújtó nyomtatványok látnak napvilágot. E század közepén szűnnek meg a teológiai tanulmányaikat befejezett diákok téziszűzeteinek kiadásai, amelyek a nyomda addigi működésének legnagyobb számú kiadványait jelentették. A század második felében jelentős számban egyházi beszédek, névnapki köszöntések és halotti búcsúztatók szerepelnek a nyomtatványok között. A 19. század végére a külföldi szerzők jelenléte teljesen megszűnik. A 20. század elején megfigyelhető a természettudományi témájú művek előretörése, és egyre nagyobb számban jelennek meg hely- és művészettörténeti kiadványok, a város mindennapi életéhez kapcsolódó statisztikák és a tekintélyesebb személyeknek emléket állító írások.

Mizera Tamás „Athéné szerény gyermekei.” Tanítók emlékezete az egri Érseki Líceumi Nyomda kiadványainak tükrében, a kézisajtó (1755–1852) időszakában címmel megjelent munkája az első kötet harmadik, s egyben záró tanulmánya a kiadványjegyzék előtt. A szerző figyelmét a vizsgált időszakban napvilágot látott tankönyvekre és alkalmi kiadványokra fókuszálja. Habár az I. és II. Ratio Educationis a bennük előírt tankönyvek nyomtatásának és terjesztésének privilégiumát a budai Egyetemi Nyomdához rendelte, a nem központilag meghatározott tankönyvek esetében azonban nem állt fenn a monopóliumhelyzet. A szerző által vizsgált időszakban Egerben népiskola, gimnázium, papi szeminárium, jogakadémia, tanítóképző és rajziskola is működött, így a kiadó felé megnyilvánuló igények meglehetősen változatosak lehettek. Mizera Tamás munkájában számba veszi a teológia és a napi vallásgyakorlat könyveit, a történelmi, politikai és földrajzi műveket, a magyarországi joganyaggal kapcsolatos összefoglaló munkákat, a klasszikus szerzők magyar fordításait, a nyelvtudományi-pedagógiai irodalmat, a filozófia területén írt műveket,

valamint a természet- és orvostudományi munkákat. A szerző tanulmánya második felében az 1830-as, 40-es években népszerű, egy kitüntetett személy életművét méltató, a diákok által egy pedagógus tiszteletére készített alkalmi nyomtatványokat elemzi.

A kiadványjegyzékhez készült útmutató és a rövidítések jegyzéke után kronologikus rendben találjuk meg a fellelt források pontos könyvészeti adatait és lelőhelyeit. A bevezető tanulmányokban előforduló személynevek, illetve a bibliográfiai tételek visszakereshetőségét betűrendes Személynévmutató segíti.

A szerkesztők által elvégzett munka óriási, és kétségkívül fehér foltot tüntet el a hazai művelődéstörténeti kutatásokban. Az összegyűjtött anyag mennyisége imponáló, és minden érdeklődő kutatót, olvasót a könyv lapjai közötti keresgélésre ösztönöz, így újabb kutatási eredményekhez járulhat hozzá. Nem is titkolt cél ez. Ahogy Nagy Andor tanulmánya végén fogalmaz: a könyv célja újabb összehasonlításokra és további elemzésekre ösztönözni a hazai könyv-, művelődés- és irodalomtörténeti kutatások iránt érdeklődőket.